

MİLLETVEKİLİ GENEL ve CUMHURİYET SENATOSU ÜYELİĞİ SEÇİMİNDE (15 EKİM 1961) BULDAN

Yard. Doç. Dr. Tahir KODAL

*Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlk Öğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi
Anabilim Dalı, tkodal@pamukkale.edu.tr*

ÖZET

Bu çalışmada, 15 Ekim 1961 Milletvekili Genel ve Cumhuriyet Senatosu Seçimleri'nde Denizli'nin Buldan İlçesi'nin durumu konu edilmiştir. Türkiye'de seçim sonuçları ilk defa bu seçimlerden sonra ayrıntılı bir şekilde, yani köylere kadar inilerek yayınlandığı için, seçim sonuçlarına dayanılarak Buldan'daki hem Milletvekili Genel Seçimi, hem de Cumhuriyet Senatosu Seçimi ortaya konulmuştur. Bunun yanında konunun daha iyi anlaşılması için, çalışmanın giriş bölümünde 15 Ekim 1961'e kadar Türkiye'de yapılan seçimler, çok partili hayata geçiş hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Ayrıca, bu seçimlerde Buldan'ın durumunun iyi anlaşılması, karşılaştırma ve tahlil yapılabilmesi için, Türkiye ve Denizli genelindeki seçim sonuçları üzerinde de durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Milletvekili, Cumhuriyet, Buldan

GİRİŞ

1961 Milletvekili Genel ve Cumhuriyet Senatosu Üyeliği Seçimi'ne gelene kadar, Cumhuriyet döneminde çeşitli tarihlerde seçimler yapılmıştır. Bu seçimler iki bölümde değerlendirilebilir. Bunlardan ilki, tek parti döneminde yapılan seçimlerdir. Bu seçimler, 1923, 1927, 1935, 1939 ve 1943 seçimleridir. Adı geçen seçimler, II. Meşrutiyet döneminde yani 1908'de çıkartılmış olan “*İntihâb-ı Mebusân Kanunu*” temel alınarak, iki dereceli ve basit çoğunluk seçim sistemine göre yapılmıştır. Buna göre halk önce “*müntehib-i sani*” adı verilen ikinci seçmenleri, onlar da sayılab denilen mebusları (milletvekillerini) seçmişlerdir.¹

¹ Tefvik Çavdar, “*Müntehib-i Sani*”den Seçmene, V Yayınları, Ankara, 1987, s.42.

Bu dönemde yapılan seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) iktidar olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi, Sivas Kongresi'nden sonra oluşturulmuş olan, Kurtuluş Savaşı'nı örgütleyen ve yürüten Anadolu ve Rumeli Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti'nin devamıdır. Mustafa Kemal Atatürk tarafından 9 Eylül 1923'te kurulmuş,² Cumhuriyet'in ilanından sonra, 10 Kasım 1924'te Cumhuriyet Halk Partisi adını almıştır. Mustafa Kemal Atatürk, millî egemenliğe dayalı ve tam bağımsız bir Türk devleti kurma, demokrasiyi kurumlarıyla işletebilen bir Cumhuriyet özlemi içerisinde olduğu için, Cumhuriyetin ilanından sonra çok partili hayata geçme denemeleri yapılmıştır. Ancak, çok partili sistem için şartların oluşmamış olması nedeniyle denemeler başarısız kalmış ve çok partili hayata geçilememiştir.³ Bu nedenle, CHP çok partili hayatın başlangıcı olan 1946 yılına kadar tek başına iktidar olarak kalmıştır.

İkincisi ise, Çok partili hayata geçildikten sonra yapılan seçimlerdir. Türkiye, başta II. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün takip etmiş olduğu "*ihtiyatlı dış politika*" sayesinde, II. Dünya Savaşı'nın dışında kalmayı başarmıştır. Ancak, II. Dünya Savaşı yıllarında siyasî, ekonomik ve sosyal alanlarda büyük sıkıntılar çekmiştir. Savaşa her an girme ihtimali üzerine, Türk Hükümeti her alanda kaynak biriktirmek zorunda kalmıştır. Ayrıca, Türkiye'yi kendi yanlarında savaşa sokmaya çalışan ülkelerin takip etmiş olduğu politikalar ve yaptıkları çalışmalar nedeniyle, içerideki bütün siyasal ve sosyal faaliyetleri kontrol etmek zorunluluğu hisseden devletle toplumun arası açılmıştır.⁴ Bu dönemde, toplumun özellikle emeği ile geçinen işçi ve köylü kesimi devletin kontrolindeki ihmali yüzünden zor durumda kalırken, tarım ve ticaretle uğraşan sermaye sahipleri akıl almaz bir şekilde ekonomik fayda sağlamışlardır.⁵ Bu yüzden, II. Dünya Savaşı yıllarında bazı malların karaborsaya düşmesiyle haksız kazanç sağlayan, ancak bunun vergisini vermeyenler ile savaşın bütün sıkıntılarıyla doğrudan uğraşmak zorunda kalan sade vatandaşın yaşamış olduğu sıkıntılar,⁶ Türkiye'nin çok partili hayata geçişi sırasında son derece etkili olmuştur.

II. Dünya Savaşı sonrasında özellikle Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Çarlık Rusya'nın takip etmiş olduğu güneye doğru yayılma siyasetini yeniden gündeme getirmesi, hatta Stalin'in doğrudan Türkiye'den Boğazlarda üs, Kars ve Ardahan'ı da topraklarına katmak istemesi üzerine, Türkiye kendisine müttefik aramaya başlamıştır.⁷ Bu tehdit karşısında Türkiye'nin işbirliği yapabileceği ülkeler çok partili sistemle ve demokratik anlayışla yönetilen devletlerdi. Bu süreçte, Türkiye'nin önünde iki seçenek vardı. Ya tek parti düzeninin gittikçe artan hızda tam bir baskıya dönüşmesi, yada düzenin demokratikleşmesiydi.⁸ Bu nedenle, Türkiye bugünkü Birleşmiş Milletlerin

² Hakkı Uyar, **Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi**, Boyut Kitapları, İstanbul, 1998, s.67-76.

³ Dursun Ali Akbulut, "Çok Partili Geçiş Demeleri ve İnkılâba Karşı Tepkiler", **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-II**, Atatürk Araştırma Merkezi (ATAM) Yayını, Ankara, 2004, s. 42-69.

⁴ Cezmi Eraslan, "Atatürk'ten Sonra Türkiye'nin İç Politikası", **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-II**, ATAM Yayını, Ankara 2004, 531-532.

⁵ Yahya Sezai Tezel, **Cumhuriyet Döneminin İktisadî Tarihi**, İstanbul, 1994, s. 261.

⁶ Metin Toker, **Tek Partiden Çok Partiye**, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1990, s. 23-26.

⁷ Rıfat Uçarol, **Siyasî Tarih**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1985, s. 531.

⁸ Emre Kongar, **21. Yüzyılda Türkiye**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999, s.158.

kuruluş kararının verildiği San Fransisko Konferansı'na katılan ülkelere, temsilcisi aracılığıyla çok partili hayata geçiş kararında olduğunu olası müttefiklere bildirmiştir.⁹

Bu karardan sonra, Türkiye'de hem devlet, hem de CHP liberalleşme eğilimine girmiştir. Kısa bir süre sonra, programı CHP'nin programından farklı olmayan, laiklik ilkesi başta olmak üzere altı oku aynı şekilde benimsemiş olan Demokrat Parti (DP), Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan tarafından 7 Ocak 1946'da kurulmuştur. Millî Kalkınma Partisi ve DP'nin açmış olduğu bu yoldan pek çok parti geçmiştir, 1946 yılı içerisinde her meslek grubundan ve düşünceden siyasî parti kurulmuştur.¹⁰

Türkiye'de çok partili siyasî hayata geçildikten sonra, ilk çok partili seçim 21 Temmuz 1946'da yapılmıştır. Seçimlere CHP, çok partili hayatın ilk siyasî partisi olan Millî Kalkınma Partisi ve DP katılmıştır. Seçimden önce çıkarılan 4918 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu ile iki dereceli olan seçim sistemi kaldırılmış, tek dereceli çoğunluk sistemi kabul edilmiştir. Ancak, "*açık oy, gizli tasnif*" yöntemi kullanılmış ve denetim adlî birimler yerine idarî birimlerce yapılmıştır. Bu nedenle, bu seçimin sonuçları üzerinde uzun süren tartışmalar olmuştur.¹¹

Çok partili dönemin ikinci seçimi 14 Mayıs 1950'de yapılmıştır. Bu seçim, seçim öncesinde çıkarılmış olan 5545 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'na göre, tek dereceli, eşit, genel, gizli oy, açık tasnif usulüne göre adlî denetim altında yapılmıştır. Bu nedenle, ilk demokratik seçim olmuştur. Seçim sonrasında 27 yıllık CHP'nin tek parti iktidarı sona ermiş, Demokrat Parti iktidarı devralmıştır. Yani iktidar halk tarafından değiştirilmiştir.¹² Bu değişimden sonra 1954 ve 1957 seçimleri yapılmıştır. 5545 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nda bazı değişiklikler yapılarak, tek dereceli liste usulü çoğunluk sistemi kabul edilmiştir. Kullanılan oyların salt çoğunluğunu alan partinin seçim bölgesindeki tüm milletvekilini kazanacağı anlayışıyla yapılmış olan 1954 seçimlerini yine DP kazanmıştır. Bu seçimden sonra muhalefet partileri harekete geçmiş, güç birliği yapmıştır. Bunun üzerine iktidar, seçim kanununda muhalefeti hedef alan bazı değişiklikler yapmış, 7053 sayılı Seçim Kanunu çıkartılmıştır. Bu kanun çerçevesinde yapılan 1957 seçimlerini de DP kazanmıştır. Ancak, ilk defa oyu %50'nin altında (%47.9) kalmıştır. DP giderek kan kaybetmeye başlamış ve 27 Mayıs Askerî Müdahalesi'ne kadar iktidarda kalmıştır.

⁹ Osman Akandere, **Millî Şef Dönemi Çok-Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler 1938-1945**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998, 336-344.; Nihal Kara, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş Kararının Nedenleri", **Yapıt, Toplumsal Araştırmalar Dergisi**, Sayı:8, Ankara, 1984/85, s. 74.

¹⁰ Tarık Zafer Tunaya, **Siyasî Partiler**, İstanbul, 1952, s.693-711.

¹¹ Taner Timur, **Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991, s.54.

¹² Faruk Kocacı, "Demokrasiye Geçiş Sürecinde 1946-60 Seçimleri", **Yeni Türkiye**, Yıl:8, Sayı:44, Ankara, 2002, s.534.

A- MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMİNDE BULDAN

1957 seçimlerinden sonra Türkiye'deki siyasî ortam gerginleşmeye başlamıştır. DP'nin “*vatan cephesi*” kurması ülkedeki kutuplaşmayı arttırmıştır. 18 Nisan 1960'ta da “*tahkikat komisyonu*” kurulmuş, hükümetin demokratik düzene karşı attığı adımlar ve uygulamalar tedirginlik yaratmıştır. Bunun üzerine, Türk Silahlı Kuvvetleri 27 Mayıs 1960'da, radyodan yayınlanan bir bildiriyle, yönetime el koymuştur.¹³ Bildiride; demokrasinin içine düşmüş olduğu buhran ve son elim hadiseler dolayısıyla, aynı zaman da kardeş kanı dökülmesine meydan vermemek için, ülkenin idaresine el koyduklarını en kısa zaman da seçime gidilerek, idarenin kazanan partiye devredileceğini, hareketlerinin hiç bir şahıs ve zümreye karşı olmadığını, prensiplerinin yurttan sulh, cihanda sulh olduğunu, NATO, CENTO ve Türkiye'nin dahil olduğu diğer bütün antlaşmalara bağlı olduklarını dile getirmişlerdir.¹⁴ Bu Hükümet Darbesi'ni Millî Birlik Komitesi (MBK) adı verilen oluşum gerçekleştirmiştir. MBK'nin ilk bildirisinde “...en kısa zamanda milleti seçime götüreceğ bir Kurucu Meclis kurmak...”¹⁵ amaçlandığı için, 28 Mayıs 1960'ta yeni bir hükümet kurulmuş, MBK yasama görevini üstlenmiş, bilim adamlarından oluşan bir anayasa heyeti tarafından hazırlanan geçici anayasa 12 Haziran 1960'ta kamuoyuna açıklanmıştır. MBK, 10 Aralık 1960'ta yeni Anayasa ve seçim kanunu hazırlamakla yükümlü “*Kurucu Meclis*”in oluşturulmasını kararlaştırmış, bu meclis 7 Ocak 1961'de göreve başlamıştır. Kurucu Meclis tarafından hazırlanan yeni Anayasa, 9 Temmuz 1961'de yapılan halk oylamasıyla ve %61.7'lik oyla kabul edilmiştir.¹⁶

1961 Anayasası ile çift meclisli bir yönetim anlayışı kabul edilmiştir. Yani Türkiye Büyük Millet Meclisi iki meclisten oluşmuştur. Bunlar; Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu'dur. Millet Meclisi, nispi temsil (d'Hondt) yöntemiyle seçilen dört yüz elli üyeden oluşacaktır.¹⁷ Yeni bir Anayasa hazırlıklarının yapıldığı süreçte yani 25 Mayıs 1961'de 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu çıkartılmıştır. Bu kanunla çevre barajlı nispi temsil (d'Hondt) seçim sistemi kabul edilmiştir. Milletvekili sayısının sabit ve 450 olması kararlaştırılmış, milletvekili seçilebilme yaşı 30, seçmen yaşı 21, milletvekilliği süresi 4 yıl olarak belirlenmiştir. 15 Ekim 1961 seçimleri, işte bu seçim kanunu ve yöntemiyle gerçekleştirilecektir.

Önceden kararlaştırıldığı gibi, Milletvekili Genel Seçimi 15 Ekim 1961'de yapılmıştır. Seçimlere dört siyasî parti katılmıştır. Bunlar; CHP, DP'nin tabanını temsil eden Adalet Partisi (AP), Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) ve Yeni Türkiye Partisi (YTP)'dir. Bu seçimde, Türkiye nüfusu 28.227.000 ve seçmen sayısı 12.925.395'tir. Seçime katılma oranı ise %81.4'tür.¹⁸ Seçim sırasında Türkiye genelinde

¹³ Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, Hil Yayın, İstanbul, 1995, s.192-193. Şevket Süreyya Aydemir, **İhtilâlin Mantığı**, İstanbul, 1993, s.329.; Cumhuriyet Gazetesi hükümet darbesini “Kahraman Türk ordusu bütün memlekette dün gece sabaha karşı idareyi ele aldı” ifadeleriyle duyurmuştur. **Cumhuriyet**, 27 Mayıs 1960, s.1.

¹⁴ **Cumhuriyet**, 27 Mayıs 1960, s.1.

¹⁵ **Ulus**, 28 Mayıs 1960, s.1.; **Akşam**, 28 Mayıs 1960, s.1.

¹⁶ Tefik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze)**, İmge Kitabevi, Ankara, 2004, s.90-100.

¹⁷ Tefik Çavdar, a.g.e., s.102.

¹⁸ T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (TCBDİE), **Cumhuriyet'ten Günümüze Milletvekili Seçimleri (1923-2002)**, TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara 2004, s. 10.

büyük bir olay yaşanmamış, seçimler belli bir disiplin ve düzen içerisinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan seçim sonrasında Türkiye’de ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir;

15 Ekim 1961 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları (Türkiye Geneli)			
Siyasî Partiler	Aldığı Oy Sayısı	Oy Oranları ¹⁹	Milletvekili Sayısı
CHP	3.724.752	%36.7	173
AP	3.527.435	%34.7.	158
CKMP	1.415.390	%14	54
YTP	1.391.934	%13.9	65

Tablo:1²⁰

Bu sonuçlara bakıldığında, CHP’nin çok fazla oy patlaması yapamadığı görülmektedir. DP’nin devamı ve yeni demokrat partilerin oylarını koruduğu, onlara yakın olan CKMP’nin yükselişe geçtiği görülmektedir. Sonuçlar, herkes tarafından şaşkınlıkla karşılanmış, CHP’nin kazanacağını düşünen çevrelerde bir panik havası hakim olmuştur. 27 Mayıs hareketini gerçekleştiren askerî çevreler durumdan büyük huzursuzluk duymuşlardır.²¹ Ayrıca, sonuçlar, içeride ve dışarıda, Adnan Menderes’in bir zaferi ve 27 Mayıs yönetimine karşı bir kınama oyu olarak algılanmıştır.²²

15 Ekim 1961 Milletvekili Genel Seçimleri’nde Buldan’ın durumundan bahsetmeden önce, Buldan’da ortaya çıkan sonuçları bütünlük içerisinde değerlendirebilmek için, bu seçimde Denizli’de ortaya çıkan sonuçlar üzerinde de durmakta yarar vardır. Denizli’deki seçimlere de dört siyasî parti, bağımsızlar katılmış ve Denizli’den çıkarılacak yedi milletvekili için mücadele etmişlerdir. Denizli’nin toplam nüfusu 430.500’dür. Bu nüfusun 213.119’u kayıtlı seçmendir. Seçimde oy kullanan seçmen sayısı ise 170.662’dir. Ancak, kullanılan bu oyların 163.751’i geçerli sayılmıştır. Denizli’de seçime katılma oranı ise %80.1.’dir.²³ Geçerli oylara göre Denizli genelindeki sonuçlar aşağıdaki gibidir;

¹⁹ Tefik Çavdar, a.g.e., s.114.

²⁰ TCBDİE, *Cumhuriyet’ten Günümüze Milletvekili ...*, s.16

²¹ Tefik Çavdar, a.g.e., s.114.

²² Feroz Ahmad, a.g.e., s.206.

²³ TCBDİE, *Cumhuriyet’ten Günümüze Milletvekili ...*, s.52.

15 Ekim 1961 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları (Denizli Genel)			
Siyasî Partiler	Aldığı Oy Sayısı	Oy Oranları	Milletvekili Sayısı
AP	92.355	%56.4	4
CHP	65.426	%40.0	3
CKMP	2.904	%1.8	-
YTP	2.193	%1.3	-
Bağımsızlar	811	%0.5	-

Tablo:2²⁴

Denizli'deki sonuçlara bakıldığında dikkati çeken en önemli noktanın, DP'nin devamı niteliğindeki AP'nin ilk sırada yer almış olmasıdır. Bu nedenle, Adalet Partisi Denizli'nin toplam 7 milletvekilinin 4'ünü çıkarmıştır. CHP'ise 3 milletvekilliği kazanmış, diğer partiler milletvekili elde edebilecek kadar oy alamamışlardır.

15 Ekim 1961 Milletvekili Genel Seçimi'nde Buldan'ın durumuna bakıldığında, Denizli'nin genelinde ortaya çıkan sonuçlarla paralel sonuçların ortaya çıkmış olduğu görülecektir. Buldan'ın bu seçimler sırasındaki nüfusu 22.802'dir.²⁵ Bu nüfusun 11.746'ı seçmen listelerine kayıtlıdır. Kayıtlı seçmenlerden 10.361'i seçimde sandık başına giderek oyunu kullanmıştır. Bu oyların 9.994'ü geçerli sayılmıştır. Seçim sonrasında ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir;

15 Ekim 1961 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları (Buldan-Genel)	
Siyasî Partiler	Aldığı Oy Sayısı
AP	4.921
CHP	4.780
CKMP	175
YTP	74
Bağımsızlar	44

Tablo:3²⁶

Bu sonuçlardan da anlaşıldığı gibi, Denizli'nin Buldan ilçesinde DP'nin tabanını oluşturan AP seçimleri kazanmıştır. Yukarıda da ifade edildiği gibi, bu durum Denizli genel sonuçlarıyla paralellik göstermiştir. AP'nin Denizli'den 4 milletvekili çıkarmasında buradan verilen toplam 4.921 oyun önemli bir etkisinin olduğunu söylemek abartılı sayılmaz. Bu sonuçlarda dikkati çeken bir konu da CHP'nin Buldan'da büyük bir desteğe sahip olmasıdır. CHP, sadece 141 oy az alarak, buradaki seçimlerde galibiyeti AP'ye bırakmıştır. Aslında arada çok fazla oy farkı oluşmamış, seçim yarışı başa baş gitmiştir..

²⁴ TCBDİE, *Cumhuriyet'ten Günümüze Milletvekili ...*, s.52.

²⁵ TCBDİE, *23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı, İl, İlçe, Bucak ve Köyler İtibariyle Nüfus*, DİE Yayınları:444, Ankara, 1963, s.176-177.

²⁶ TCBDİE, *15-10-1961 Milletvekili ve Senato Üyesi Seçimi Sonuçları*, Ankara, 1964, s.IX.

Bu genel sonuç ve değerlendirmelerden sonra, 15 Ekim 1961 Milletvekili Genel Seçimi'nde Buldan'ın durumuna gelince, başta Buldan merkez olmak üzere, 28 bucak ve köyde seçim yapılmıştır. Seçimlerde 11.746 kayıtlı seçmenden, 10.361'i sandık başına gitmiş ve 50 sandıkta oyunu kullanmıştır. Bu oylardan 9.994'ü geçerli sayılmıştır. Bu seçimde Buldan'ın bucak ve köylerindeki ayrıntılı seçim sonuçlarını gösteren tablo aşağıdaki gibidir;

15 Ekim 1961 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları (Buldan-Bucak ve Köyler)					
Siyasî Partiler	A.P	CHP	CKMP	YTP	Bağımsızlar
Buldan (Merkez)	2574	2177	67	19	5
Aktaş Köyü	33	42	2	-	1
Alacaoğlu Köyü	78	43	2	1	-
Alandır Köyü	71	78	2	2	6
Beyler Köyü	18	53	6	-	-
Bozalan Köyü	122	80	2	2	-
Bostanyeri Köyü	74	71	-	2	-
Boğazçiftlik Köyü	37	20	1	-	-
Çatak Köyü	96	45	-	4	3
Derbent Köyü	118	127	4	1	1
Dinbazlar Köyü	86	44	-	-	-
Davutlar Köyü	52	197	9	6	-
Doğan Köyü	41	30	3	-	-
Eldirek Köyü	54	184	6	3	4
Hüsemeler Köyü	58	52	2	1	1
Hasanbeyler Köyü	151	47	2	-	-
Kaşıkçı Köyü	131	31	9	-	5
Kadıköy	187	198	7	3	3
Karaköy	93	143	9	6	-
Kırandonu Köyü	18	48	3	5	2
Kovanoluk Köyü	29	62	1	-	-
Kulehalen Köyü	157	91	4	1	2
Mahmudiye Köyü	1	23	-	-	-
Narlıdere Köyü	132	199	9	2	6
Sarı Mahmutlu Köyü	71	125	7	6	-
Süleymaniye Köyü	24	55	1	1	-
Türlübey Köyü	134	103	10	4	-
Oğuz Köyü	91	162	1	-	-
Yenice Köyü	225	292	6	5	5
Toplam	4921	4780	175	74	44

Tablo:4²⁷

²⁷ TCBDİE, 15-10-1961 Milletvekili..., s.208-209.

Yukarıdaki seçim sonuçlarına bakılarak bazı tespitlerde bulunmak mümkündür. Hem Türkiye’de, hem de Denizli genelinde olduğu gibi, Buldan’daki seçimde de AP ve CHP seçimi kazanmak için mücadele etmiştir. Bu nedenle, yarış bu iki parti arasında geçmiştir. Yarışı 4.921 oy alarak AP ilk sırada bitirmiştir. CHP ise 4.780 oy almıştır. Buldan merkezde yapılan seçimleri ise 2.574 oy alan AP kazanmıştır. AP’nin, Buldan merkez dışında, en fazla oy almış olduğu yer Yenice Köyü’dür ve buradan 225 oy almıştır. CHP’nin en fazla oy aldığı yer ise yine 292 oy almış olduğu Yenice Köyü’dür. Bir anlamda, bu seçimde AP ile CHP’nin, merkez dışında en fazla mücadele etmiş oldukları yer Yenice Köyü olmuştur.

AP’nin en az oy almış olduğu yerleşim birimi ise sadece 1 oy almış olduğu Mahmudiye Köyü’dür. CHP’nin en düşük oyu almış olduğu yer 20 oy almış olduğu Boğazçiftlik Köyü’dür. Dikkati çeken bir başka nokta da, bu seçimde Denizli’nin bazı yerleşim yerlerinde görülen, AP ve CHP’nin hiç oy alamama durumu yaşanmamıştır. Buldan’daki bu seçimde hem AP, hem de CHP bütün yerleşim yerlerinde oy almayı başarmışlardır. Diğer partiler ve bağımsızlar Buldan’da çok etkili olamamışlar, ancak 293 oy toplayabilmişlerdir.

B- CUMHURİYET SENATOSU ÜYELİĞİ SEÇİMİNDE BULDAN

Yukarıda belirtildiği gibi, 1961 Anayasası ile çift meclis yaşama geçirilmiştir. TBMM iki meclisten oluşmuştur: Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu. Millet Meclisi nisbî temsil yöntemiyle seçilen 450 milletvekilinden oluşmuştur. Cumhuriyet Senatosu ise, çoğunluk sistemiyle seçilen yüz elli üye ile eski Millî Birlik Komitesi üyelerinin ve eski cumhurbaşkanının doğal senatör olarak katılmasıyla, cumhurbaşkanınca atanan on beş üyeden meydana gelecekti. Senato üyeleri altı yıllık bir dönem için seçilmekteydi. Senatoya üye seçilme şartı bir yüksek okul birmiş olmak ve kırk yaşını doldurmaktı. Bu nedenle, Cumhuriyet Senatosu’na “*okumuşlar meclisi*” de denilmiştir.²⁸

Cumhuriyet Senatosu Seçimleri, önceden kararlaştırıldığı gibi, 150 üyeyi belirlemek amacıyla Milletvekili Genel Seçimi ile birlikte 15 Ekim 1961’de yapılmıştır. Bu yüzden, seçimlere Milletvekili Genel Seçimleri’ne katılan siyasî partiler yani CHP, AP, CKMP, YTP ve bağımsızlar katılmışlardır. Cumhuriyet Senatosu Üyeliği Seçimleri sırasında Türkiye’nin nüfusu 28.602.411’dir ve kayıtlı seçmen sayısı 12.926.837’dir. Seçimde oy kullanan seçmen sayısı ise 10.519.659 ve oy kullanma oranı %81.4’tür.²⁹ Cumhuriyet Senatosu üyeliği seçimlerinde partilerin aldığı oy, oy oranları ve çıkarmış oldukları senatör sayısı aşağıdaki gibidir;

²⁸ Tefik Çavdar, a.g.e., s.102.

²⁹ TCBDİE, 1950-1965 Milletvekili ve 1961, 1964 Cumhuriyet Senatosu Üye Seçimleri Sonuçları, Ankara, 1966, s.VII.

15 Ekim 1961 Cumhuriyet Senatosu Üye Seçim Sonuçları (Türkiye Geneli)			
Siyasî Partiler	Aldığı Oy Sayısı	Oy Oranları	Senatör Sayısı ³⁰
CHP	3.734.285	%37.2	36
AP	3.560.765	%35.5	71
YTP	1.401.637	%14.0	27
CKMP	1.350.892	%13.5	16

Tablo:5³¹

Seçim sonuçlarına bakıldığında CHP'nin AP'den daha fazla oy almasına rağmen, daha az senator çıkarmış olduğu görülmektedir. Bunun nedeni uygulanan seçim sistemidir. Çoğunluk sistemi uygulanmış olduğu ve bir seçim bölgesinde bir oy fazla alan parti oradaki senatorü çıkardığı için, böyle bir sonuç ortaya çıkmıştır. Dikkati çeken bir diğer nokta da YDT'nin milletvekilliği seçiminde geçilmiş olduğu CKMP'nden daha fazla oy almış olmasıdır.

Cumhuriyet Senatosu Üyeliği Seçimi'nde Buldan'ın durumu iyi bir şekilde anlamak amacıyla, Denizli'nin bu seçimdeki durumuna kısaca bakmakta yarar vardır. Senato üyeliği seçiminde Denizli'nin toplam nüfusu 425.449'dur. Bu nedenle çıkaracağı senator sayısı ikidir. Kayıtlı seçmen sayısı 213.016 ve seçmenlerin nüfusa oranı %50.1'dir. Seçimde oy kullanan seçmen sayısı 170.663 ve seçime katılma oranı %80'dir.

15 Ekim 1961 Cumhuriyet Senatosu Üye Seçim Sonuçları (Denizli Geneli)			
Siyasî Partiler	Aldığı Oy Sayısı	Oy Oranları	Senatör Sayısı
AP	95.471	%58.6	2
CHP	67.431	%41.4	0

Tablo:6³²

Bu sonuçlara göre, Denizli'deki seçimleri AP kazanmış ve Cumhuriyet Senatosu'nda Denizli'ye temsil edecek üyeler, AP'nin belirlemiş olduğu üyeler olmuştur. Bu üyeler ise, hukukçu Mustafa Cahit AKYAR ve AP'nin İl Başkanlığı görevini de yürütmüş olan Em.Kurmay Albay Mehmet Emin DURUL'dur.³³

Cumhuriyet Senatosu Üye Seçimi'nde Buldan'ın durumuna gelince, seçmen kütüklerine yazılmış olan seçmen sayısı 11.746'dır. Bu seçmenlerden 10.361'i seçim günü sandık başına gidip oylarını kullanmıştır. Kullanılan oyların 9.972'i geçerli sayılmıştır. Seçim sonrasında Buldan genelindeki sonuçlar ise aşağıdaki gibidir;

³⁰ Tefik Çavdar, a.g.e., s.114.

³¹ TCBDİE, 1950-1965 Milletvekili ve 1961..., s.VII.

³² TCBDİE, 1950-1965 Milletvekili ve 1961..., s.XVI-XVII.

³³ Fahri ÇOKER ve diğ., Türk Parlamento Tarihi, Cumhuriyet Senatosu Üyeleri'nin Özgeçmişleri, TBMM Yayını, Ankara, 2000, s.187-190.

15 Ekim 1961 Cumhuriyet Senatosu Üye Seçim Sonuçları (Buldan-Genel)	
Siyasî Partiler	Aldığı Oy Sayısı
AP	5.083
CHP	4.889

Tablo:7³⁴

Buldan'daki bu sonuçlara bakıldığında, Denizli genelinde olduğu gibi, AP'nin buradaki seçimi kazanmış olduğu görülmektedir. Sonuçlarda dikkati çeken bir noktada diğer partilere ve bağımsızlara hiçbir oyun verilmemiş olmasıdır. Bu nedenle, Buldan'daki senato üyeliği seçimi mücadelesi iki parti arasında geçmiştir. Bu partilerin Buldan'da toplamış olduğu 9.972 oy Denizli senatörlerinin belirlenmesinde etkili olmuştur. AP, Buldan ve diğer yerlerde toplamış olduğu oylarla, Denizli'de çoğunluğu sağlamış ve iki senatör çıkarmıştır.

Cumhuriyet Senatosu Üyeliği Seçimi'nde Buldan'ın genel durumu hakkında kısa tespitlerde bulunduktan sonra, Buldan'ın bucak ve köylerindeki sonuçlar üzerinde durup, ayrıntılı bilgiler vermekte yarar vardır. Bu yüzden senato seçimlerinde Buldan'ın bucak ve köylerindeki sonuçları gösteren tablo aşağıdaki gibidir,

15 Ekim 1961 Cumhuriyet Senatosu Üyeliği Seçim Sonuçları (Buldan-Bucak ve Köyler)		
Siyasî Partiler	A.P	CHP
Buldan (Merkez)	2631	2200
Aktaş Köyü	33	46
Alacaoğlu Köyü	77	40
Alandır Köyü	78	80
Beyler Köyü	23	54
Bozalan Köyü	126	79
Bostanyeri Köyü	75	73
Boğazçiftlik Köyü	39	18
Çatak Köyü	99	47
Derbent Köyü	121	127
Dinbazlar Köyü	85	45
Davutlar Köyü	57	205
Doğan Köyü	42	30
Eldirek Köyü	63	193
Hüsemeler Köyü	62	52
Hasanbeyler Köyü	149	48

³⁴ TCBDİE, 15-10-1961 Milletvekili..., s.209.

Kaşıkcı Köyü	141	37
Kadıköy	198	204
Karaköy	104	144
Kırandonu Köyü	21	57
Kovanoluk Köyü	29	63
Kulehalen Köyü	164	99
Mahmudiye Köyü	-	24
Narlıdere Köyü	140	206
Sarı Mahmutlu Köyü	70	40
Süleymaniye Köyü	25	57
Türlübey Köyü	140	111
Oğuz Köyü	60	121
Yenice Köyü	235	295
Toplam	5.083	4.889

Tablo:8³⁵

Bu sonuçlara bakarak bazı tespitlerde bulunmak mümkündür. Hem Türkiye’de, hem de Denizli genelinde olduğu gibi, Buldan’daki seçimde de AP ve CHP yarışmışlardır. Yarışı 5.083 oy alarak AP ilk sırada bitirmiştir. CHP ise 4.889 oy almıştır. Buldan’ın merkezinde yapılmış olan seçimleri 2.631 oy alan AP kazanmıştır. AP’nin en fazla oy almış olduğu yer, Buldan merkez dışında, Milletvekili genel Seçimi’nde olduğu gibi, Yenice Köyü’dür ve buradan 235 oy almıştır. CHP’nin en fazla oy almış olduğu seçim yeri ise, yine Buldan merkez dışında, 295 oy almış olduğu yenice Köyü’dür. Aslında Yenice Köyü, bu seçimde AP-CHP yarışında önemli hale gelmiş, bir anlamda bu yarışta belirleyici olmuştur. AP, Milletvekilliği Genel Seçimi’nde sadece 1 oy almış olduğu Mahmudiye Köyü’nden bu defa hiç oy alamamıştır. CHP’nin hiç oy alamadığı yerleşim birimi yoktur. CHP’nin en az oy almış olduğu seçim yeri ise Boğazçiftlik Köyü’dür. Buradan ancak 18 oy alabilmiştir.

SONUÇ

Türk Silahlı Kuvvetleri’nin 27 Mayıs 1961’de bir hükümet darbesi düzenleyerek yönetime el koymasının ardından, yeni bir anayasa hazırlanmıştır. Yeni Anayasa’ya göre Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu TBMM’ni oluşturacak ve darbe sonrasında en kısa süre içinde seçime gidileceği ifade edilmiş olduğundan, 15 Ekim 1961’de hem Milletvekili Genel Seçimi, hem de Cumhuriyet Senatosu Üyeliği Seçimi yapılmıştır. Bu seçimlerde Buldan’ın durumu hakkında bazı sonuçlara varmak, tespitlerde bulunmak ve yorumlar yapmak mümkündür.

³⁵ TCBDİE, 15-10-1961 Milletvekili..., s.208-209.

Milletvekilliği Genel Seçimi'nde Buldan'da her hangi bir huzursuzluk yaşanmamıştır. Nispî temsil (d'Hondt) yöntemiyle yapılan, 11.746 kayıtlı seçmenden, 10.361 seçmenin oy kullandığı ve oyların 9.994'nün geçerli sayıldığı Buldan'daki Milletvekilliği Genel Seçimi'ni 4.921 oy alan AP kazanmıştır. Bu oylar AP'nin Denizli'den dört milletvekili çıkarmasında etkili olmuştur. Buldan merkezde yapılan seçimleri ise 2.574 oy alan AP kazanmıştır. Bu seçimde CHP, Buldan'da 4.780 oy toplamıştır. Bu oylar, nispî temsil (d'Hondt) sistemi nedeniyle, üç milletvekili çıkarmasında önemli rol oynamıştır. Bu seçimdeki AP-CHP yarışına bakıldığında seçimin hemen hemen başa baş gitmiş olduğu görülmektedir. Bir anlamda DP'nin tabanını oluşturan AP'nin hakim olması gereken bu yerlerde CHP çok az bir oy ile seçimi kaybetmiştir. Aradaki oy farkı sadece 141'dir. Yapılması gereken tespitlerden biri de, 175 oy toplayan CKMP'sinin Buldan'da üçüncü sırayı almış olmasıdır. YTP dördüncü olmuş, ancak 74 oy almıştır. Bağımsızlar ise Buldan'da bir varlık gösterememişler, sadece 44 oy toplayabilmişlerdir.

Buldan'da aynı gün çoğunluk sistemiyle yapılan, 11.746 kayıtlı seçmenden, 10.361 seçmenin oy kullandığı ve oyların 9.974'nün geçerli sayıldığı Buldan'daki Cumhuriyet Senatosu Seçimleri'nde de iki parti yarışmıştır. Kullanılan. Geçerli oyların 5.083'nü alan AP yarışı ilk sırada bitirmiştir. CHP ise 4.889 oy almıştır. Buldan'ın merkezinde yapılmış olan seçimleri ise 2.631 oy alan AP kazanmıştır. CHP buradan 2.200 gibi küçümsenemeyecek bir oy toplamıştır. Bu seçimde de aradaki fark çok fazla değildir, sadece 431'dir. Bu noktada dikkati çeken en önemli husus, hem Türkiye genelinde, hem de Denizli'de seçime girmiş ve oy toplamış olan CKMP, YTP ve bağımsızların burada hiç oy alamamış olmasıdır.

Bütün bunlardan sonra, 15 Ekim 1961'de yapılmış olan Milletvekili Genel ve Cumhuriyet Senatosu Üyeliği Seçimi'nde Buldan'ın, demokrasinin asgarî şartlarının yerine getirilmesi ve kurumlarının oluşturulmasında üzerine düşen görevleri fazlasıyla yerine getirmiş olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

AHMAD, Feroz, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, Hil Yayın, İstanbul, 1995.

AKANDERE, Osman, **Millî Şef Dönemi Çok-Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler 1938-1945**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998.

AKBULUT, Dursun Ali, "Çok Partili Geçiş Demeleri ve İnkılâba Karşı Tepkiler", **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-II**, Atatürk Araştırma Merkezi (ATAM) Yayını, Ankara, 2004.

Akşam Gazetesi

AYDEMİR, Şevket Süreyya, **İhtilâlin Mantığı**, İstanbul, 1993.

Cumhuriyet Gazetesi

- ÇAVDAR, Tefvik, “**Müntehib-i Sani**”den Seçmene, V Yayınları, Ankara, 1987.
- ÇAVDAR, Tefvik, **Türkiye’nin Demokrasi Tarihi (1950’den Günümüze)**, İmge Kitabevi, Ankara 2004.
- ÇOKER, Fahri ve diğ., **Türk Parlamento Tarihi, Cumhuriyet Senatosu Üyeleri’nin Özgeçmişleri**, TBMM Yayını, Ankara 2000.
- ERASLAN, Cezmi, “Atatürk’ten Sonra Türkiye’nin İç Politikası”, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-II**, ATAM Yayını, Ankara, 2004.
- KARA, Nihal, “Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş Kararının Nedenleri”, **Yapıt, Toplumsal Araştırmalar Dergisi**, Sayı:8, Ankara, 1984/85.
- KOCACIK, Faruk. “Demokrasiye Geçiş Sürecinde 1946-60 Seçimleri”, **Yeni Türkiye**, Yıl:8, Sayı:44, Ankara, 2002.
- KONGAR, Emre, **21. Yüzyılda Türkiye**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999.
- T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (TCBDİE), **Cumhuriyet’ten Günümüze Milletvekili Seçimleri (1923-2002)**, TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara 2004.
- TCBDİE, **15-10-1961 Milletvekili ve Senato Üyesi Seçimi Sonuçları**, Ankara 1964.
- TCBDİE, **1950-1965 Milletvekili ve 1961, 1964 Cumhuriyet Senatosu Üye Seçimleri Sonuçları**, Ankara, 1966.
- TCBDİE, **23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı, İl, İlçe, Bucak ve Köyler İtibariyle Nüfus**, DİE Yayınları:444, Ankara 1963.
- TEZEL, Yahya Sezai, **Cumhuriyet Döneminin İktisadî Tarihi**, İstanbul, 1994.
- TİMUR, Taner, **Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991.
- TOKER, Metin, **Tek Partiden Çok Partiye**, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1990.
- TUNAYA, Tarık Zafer, **Siyasî Partiler**, İstanbul, 1952.
- UÇAROL, Rıfat, **Siyasî Tarih**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1985.
- Ulus Gazetesi**
- UYAR, Hakkı, **Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi**, Boyut Kitapları, İstanbul, 1998.